

Sygn. akt II CSK 123/05

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 marca 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

SSA Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

Protokolant Anna Banasiuk

w sprawie z powództwa Ośrodka Biegłych Rewidentów "E." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w likwidacji w P.

przeciwko Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń Spółce Akcyjnej o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 3 marca 2006 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 5 maja 2005 r.,

1) oddała skargę kasacyjną

2) nie obciąża powoda kosztami postępowania kasacyjnego

Uzasadnienie

Powód - Ośrodek Biegłych Rewidentów „E.” sp. z o. o. w likwidacji wniósł 29 lipca 2003 r. o zasądzenie od Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń kwoty 77.890,01 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 27 maja 1999 roku do dnia zapłaty jako odszkodowania z tytułu zawartej pomiędzy stronami umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej.

Wyrokiem zaocznym z dnia 2 grudnia 2003 roku Sąd Okręgowy w P. uwzględnił w całości powództwo.

W wyniku ponownego rozpoznania sprawy, na skutek sprzeciwu wniesionego przez pozwanego, Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 21 września 2004 roku uchylił wyrok zaoczny i oddalił powództwo.

Sąd ten ustalił, że 10 listopada 1995 roku między powodem a „P.” sp. z o. o. z siedzibą w P. została zawarta umowa, której przedmiotem było przeprowadzenie badania finansowego. Powód miał zweryfikować prawidłowość sporządzenia bilansu spółki i obliczenia należnego podatku oraz ocenić obliczenia podatkowe spółki.

Najpóźniej dnia 9 kwietnia 1996 roku został przygotowany przez powoda raport z badania finansowego spółki.

W wyniku kontroli Urzędu Kontroli Skarbowej przeprowadzonej w spółce „P.” w 1998 roku stwierdzono nieprawidłowości w jej zeznaniu podatkowym za 1995 rok, związane między innymi z błędami w badaniu sprawozdania finansowego przeprowadzonego przez powódkę. Obciążenie spółki „P.” zaległościami podatkowymi doprowadziło do wystąpienia tej spółki przeciwko Ośrodkowi Biegłych Rewidentów „E.” spółce z o.o. o zapłatę kwoty 216.436,79 złotych tytułem odsetek za zwłokę zapłaconych zaległości podatkowych. Wyrokiem z dnia 2 grudnia 2002 roku Sąd Okręgowy w P. w sprawie o sygn. akt IX Gc ../99 zasądził na rzecz spółki „P.” kwotę 77.890,01 złotych. W tym postępowaniu brał udział w charakterze interwenienta ubocznego Powszechny Zakład Ubezpieczeń S.A., z którym powodowa spółka zawarła dnia 27 marca 1996 r. umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej na okres do 26 marca 1997 r. za szkody wyrządzone w związku z działalnością w zakresie badania sprawozdań finansowych oraz prowadzeniem usług księgowych. Interwencję uboczną poprzedziło przyznanie

dokonane przez pozwaną Ośrodek Biegłych Rewidentów pismem z dnia 25 listopada 1999 r.

Sąd Okręgowy uznał za zasadny zarzut przedawnienia roszczenia podnoszony przez pozwaną Zakład Ubezpieczeń. Według sądu przedawnienie z art. 819 § 3 k.c. zależy od charakteru umowy łączącej powodową Ośrodek Biegłych Rewidentów ze spółką „P.”. Kwalifikacja tego stosunku prawnego jako umowy o dzieło i związany z nim dwuletni termin przedawnienia (art. 646 k.c.) uprawniały do przyjęcia, że roszczenie powoda uległo przedawnieniu nie później niż 9 kwietnia 1998 r., tj. dwa lata od wypadku ubezpieczeniowego, którym w opinii sądu było wadliwe przeprowadzenie badania sprawozdania finansowego. Także przyjęcie, że termin przedawnienia wynika z art. 819 § 1 k.c. i wynosi trzy lata prowadziło do tych samych rezultatów albowiem wówczas termin przedawnienia upłynął 9 kwietnia 1999 r. W obu wypadkach, wobec zgłoszenia wypadku ubezpieczeniowego Zakładowi Ubezpieczeń dopiero 25 listopada 1999 r., wniesienie powództwa nastąpiło po upływie zarówno dwu jak i trzyletniego terminu przedawnienia.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 5 maja 2005 roku oddalił apelację powoda, w której podnosił, że o przedawnieniu roszczenia decyduje umowa stron a nie art. 819 k.c. Ponadto według skarżącego zgłoszenie szkody nastąpiło w terminie tj. 4 czerwca 1999 r. a przedawnienie biegło na nowo od 20 marca 2003 r., gdy pozwaną odmówił zapłaty zaś o powstaniu szkody można mówić dopiero od uprawomocnienia się wyroku w sprawie z powództwa spółki „P.” tj. od dnia 8 maja 2003 r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego art. 819 § 3 k.c. dotyczy wyłącznie roszczenia poszkodowanego do zakładu ubezpieczeń a nie znajduje zastosowania, gdy sam ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej dochodzi roszczenia od ubezpieczyciela. Roszczenie powoda przedawniło się w terminie trzyletnim, określonym w art. 819 § 1 k.c. a termin przedawnienia rozpoczął swój bieg najpóźniej 9 kwietnia 1996 roku. Według sądu zdarzeniem objętym ubezpieczeniem, które stało się przyczyną sprawczą szkody było przekazanie spółce „P.” wadliwej opinii dotyczącej badania sprawozdania finansowego tej spółki za 1995 rok. Nastąpiło to najpóźniej 9 kwietnia 1996 r., kiedy zgromadzenie

wspólników zatwierdziło przedstawione sprawozdanie finansowe. Tak początek biegu terminu przedawnienia określa art. 819 § 2 k.c., który jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 120 § 1 k.c.

Przy rozbieżnych datach zgłoszenia pozwanej zdarzenia objętego ubezpieczeniem Sąd Apelacyjny ocenił jako trafne ustalenie Sądu pierwszej instancji, że zgłoszenie zostało dokonane w piśmie z dnia 25 listopada 1999 r.

Od tego wyroku skargę kasacyjną wniosła powodowa spółka. Wskazując obie podstawy zaskarżenia z art. 398³ § 1 k.p.c. zarzuciła naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie jako podstawy rozstrzygnięcia wyłącznie art. 819 k.c. z pominięciem art. 353¹ k.c. i nie uwzględnienie umowy stron, wbrew treści art. 827 § 2 k.c.

Powołując się na ten zarzut powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie w całości powództwa ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie.

Skarżący wskazał wprawdzie na wstępie skargi kasacyjnej obie podstawy wymienione w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., jednak przytoczenie w dalszej części skargi jedynie przepisów prawa materialnego wyraża rzeczywisty zamiar skarżącego wykazania naruszenia wyłącznie prawa materialnego. W związku z tą podstawą skargi kasacyjnej już na wstępie należy także wskazać, iż tylko jako oczywistą omyłkę można ocenić przytoczenie art. 351¹k.c., którego nie wprowadzono do kodeksu cywilnego a nie indeksowany odpowiednik tego artykułu reguluje kwestie przeniesienia posiadania, a więc nie dotyczy przedmiotu sporu. Wywody uzasadnienia podstaw skargi kasacyjnej oraz uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwalają uznać, że zamiast omyłkowo przytoczonego art. 351¹ k.c. zarzuca się obrazę art. 353¹k.c.

Ograniczenie podstaw skargi kasacyjnej do naruszenia prawa materialnego sprawia, że dla oceny trafności podniesionych zarzutów miarodajny jest ustalony stan faktyczny sprawy. Należy wobec tego podkreślić, że w zakresie łączącej strony umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej ustalenia faktyczne obejmują

jedynie stwierdzenie zawarcia tej umowy co do szkód wyrządzonych w związku z prowadzoną działalnością w zakresie badań sprawozdań finansowych na podstawie załączonej do akt polisy z dnia 27 marca 1996 r.. Ogólne warunki ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej biegłych rewidentów zatwierdzone uchwałą Zarządu PZU SA Nr UZ/36/95 z dnia 13 marca 1995 r. oraz postanowienia dodatkowe stanowiące załącznik do polisy nie zostały złożone do akt sprawy.

Zgodnie z art. 807 § 1 k.c. przepisy kodeksu cywilnego regulujące umowę ubezpieczenia mają charakter *iuris cogentis*, chyba że same stanowią w sposób wyraźny inaczej. Oznacza to, że strony umowy ubezpieczenia mają w granicach wynikających z art. 353¹ k.c. swobodę kształtowania tylko tych praw i obowiązków, których nie regulują bezwzględnie obowiązujące przepisy kodeksu cywilnego. Normy kodeksu cywilnego dotyczące przedawnienia roszczeń z umowy ubezpieczenia zawarte w art. 819 k.c. nie przewidują żadnych możliwości odmiennego porozumienia stron i jako bezwzględnie obowiązujące nie mogą być przedmiotem negocjacji, także na korzyść ubezpieczającego. W skardze kasacyjnej bezzasadnie konstruuje się tezę przeciwną przez odwołanie do treści art. 827 § 2 k.c. Jest to przepis o charakterze dyspozytywnym, który pozostawia pewną swobodę stronom stosunku ubezpieczeniowego. Art. 827 § 2 k.c. dopuszcza jedynie modyfikację zasad odpowiedzialności określonych w § 1, a zatem zakres swobody stron umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej jest ograniczony tylko do zasad odpowiedzialności przyjętych w § 1 tego artykułu. Dyspozytywny – w opisanym zakresie - charakter normy prawnej art. 827 § 2 k.c. pozostaje bez żadnego wpływu na zakres swobody stron w kształtowaniu innych elementów stosunku ubezpieczeniowego, w tym na określenie zasad przedawnienia roszczeń wynikających z umowy.

Bezwzględnie obowiązujący charakter mają wszystkie normy zawarte w art. 819 k.c. Podkreślenie to jest celowe ponieważ w skardze kasacyjnej nie wymienia się - poza § 3 - żadnego innego paragrafu tego artykułu.

Przytoczony art. 819 § 3 k.c. związany z umową ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej reguluje wyłącznie przedawnienie roszczeń poszkodowanego skierowanych bezpośrednio do zakładu ubezpieczeń, który odpowiada za ubezpieczonego sprawcę. O istnieniu takiego roszczenia, określanego jako *actio*

directa, przesądza od 1 stycznia 2004 treść art. 822 § 4 k.c. a wcześniej znajdowało ono oparcie w treści art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. Nr 59, poz. 344 ze zm.). Przepis art. 819 § 3 k.c. nie ma natomiast zastosowania, gdy sam ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej dochodzi świadczenia od zakładu ubezpieczeń. Art. 822 § 2 k.c., jak i pokrywający się z jego treścią poprzednio obowiązujący art. 822 k.c., nie ograniczają podmiotowego zakresu uprawnionych do otrzymania od ubezpieczyciela zapłaty jedynie do kręgu osób trzecich, z pominięciem ubezpieczającego (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 października 2003 r. sygn. akt IV CK 116/02 nie publ). Dlatego roszczenie ubezpieczonej powodowej spółki, którego normatywną podstawą jest art. 805 i 822 § 1 k.c., nie jest roszczeniem regresowym ale roszczeniem o świadczenie od zakładu ubezpieczeń, o którym mowa w art. 819 § 2 k.c., którego bieg trzyletniego terminu przedawnienia z art. 819 § 1 k.c. rozpoczyna się w dniu, w którym nastąpiło zdarzenie objęte ubezpieczeniem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2004 r. III CSK 372/03 nie publ. oraz z dnia 24 listopada 1970 r., II CR 679/70 OSNCP 1971, z 7-8, poz. 135). Sąd drugiej instancji przyjął, że tym zdarzeniem, które stało się przyczyną sprawczą szkody było przeprowadzenie wadliwego badania sprawozdania finansowego.

Wskazane wyżej okoliczności usprawiedliwiają negatywną ocenę skargi kasacyjnej, opartą wyłącznie na zarzucie niewłaściwego zastosowania art. 819 k.c., które polegało na nieuwzględnieniu umownej modyfikacji jego postanowień, sprzecznie z art. 353¹k.c. oraz z art. 827 § 2 k.c.

Z tych względów rozpoznając skargę kasacyjną stosownie do treści art. 398¹³ § 1 k.p.c. w granicach jej podstaw, Sąd Najwyższy oddalił ją na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. Sytuacja finansowa powodowej spółki wykazana ostatnio we wniosku z dnia 26 września 2005 r. o zwolnienie od kosztów sądowych usprawiedliwiła odstąpienie na podstawie art. 102 k.p.c. w związku z art. 391§ 1 k.p.c. oraz art. 398²¹ k.p.c. od obciążenia kosztami postępowania kasacyjnego.

db